

Nuorten syrjäytyminen ei ole vain sosiaalinen ongelma, se on sen lisäksi mitä suurimmassa määrin myös taloudellinen ongelma. Tämän raportin tarkoitus on antaa päättäjille sitä taloudellista näkemystä mitä tarvitaan kun syrjäytymisen syitä pyritään torjumaan.

Nuorten koulutuksen keskeyttä- minen ja sen hintaa

Sosiaalikehitys Oy
Opit käyttöön -hanke

Tuomas Leinonen

Sosiaalikehitys Oy

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Aluksi

Nuorten koulutuksen keskeyttämistä on usein tarkasteltu vain sen nuorille itselleen aiheutuvina sosiaalisina ongelmina tai vaikeuksina. Tämän lisäksi voidaan kysyä minkälaiset yhteiskunnalliset suorat ja välilliset kustannukset koulutuksen keskeyttäminen ja sitä kautta potentiaalinen syrjäytyminen aiheuttaa. Koska yhteiskunta ei ole vain jotakin ulkopuolista, vaan sen muodostavat ihmiset kuten sinä ja minä, syrjäytyminen ei kosketa vain syrjäytyvää tai sen uhan alla olevaa ihmistä, vaan välillisesti syrjäytymisen kustannukset koskettavat kaikkia. Joskus on myös esitetty, että syrjäytymisen seurauksia ei saisi ajatella vain ”kovina” taloudellisina vaikutuksina. Taloudelliset seikat eivät ole sen kummempin ”kovia” kuin ”pehmeitäkään”, vaan ne ovat olemassa riippumatta siitä mitä mieltä kukin meistä niistä on.

Syrjäytyminen on aina ongelma nuoren itsensä, hänen lähipiirinsä sekä ympäröivän yhteiskunnan kannalta. Syrjäytymisen syitä ja sen sosiaalisia vaikutuksia on tutkittu sekä esitetty erilaisia menetelmiä syiden poistamiseen ja negatiivisten vaikutusten ehkäisyyn. Jostakin syystä negatiivista kehitystä ei vain ole saatu katkaistua.

Kustannusten kertymisen näkökulmasta pienin ja paras kustannus on sellainen jota ei päästetä lainkaan syntymään. Kustannusten välttäminen on vain usein vaikeaa. Syrjäytyneiden nuorten tilannetta tarkasteltaessa ei voi välttyä huomiolta, että yhteiskunnan rakenteet pitävät sisällään elementtejä, jotka aiheuttavat osalle nuorista syrjäytymisriskin. Esimerkiksi nuorten työpajatoimintaan ohjautuvista suuri osa on tekemällä oppivia, eli nuoria joiden oppimistapa on sellainen jota peruskoulu ei nykymuodossa tue. Tämä ei kuitenkaan ole peruskouluopettajien vika, vaan rakenteet eivät anna mahdollisuutta erilailla oppiville nuorille opiskella heille soveltuvalla tavalla. Tämä on yhteiskunnan näkökulmasta ongelmallinen tilanne. Yhtäältä ei tarjota nuorelle mahdollisuutta opiskella omien vahvuuksien avulla ja toisaalta tämä toimintatapa tuottaa kustannuksia syrjäytymisen muodossa. Samaan aikaan tiedetään että yhteiskunnan rakentamiseen tarvitaan kaikkien työpanosta, kunkin omien edellytysten mukaisesti. Olisiko peiliin katsomisen paikka. Tämä selvitys toivottavasti antaa myös taloudellista kannustetta rakenteissa olevien syrjäyttämisen-elementtien poistamiseksi.

Selvitys on laadittu osana ESR –rahoitteista Sosiaalikehitys Oy:n Opit käyttöön – hanketta.

Kustannusten alkaminen

Syrjäytymisen kustannuksien muodostuminen voidaan ajatella aikajanan avulla. Alkupiste on siinä hetkessä, kun nuori keskeyttää koulutuksen, ilman että jatkaa opiskelua muualla, tai siirtyy työhön. Tämä on perusteltua siitä syystä, että opiskeluun liittyvien kustannusten voidaan ajatella olevan yhteiskunnan tekemä investointi tulevaisuuteen. Yhteiskunnalla on lupa ajatella, että koulutuskustannukset eri osa-alueineen ovat investointi jotka maksavat ajan myötä itsensä takaisin ja tuottavat tulevaisuudessa tuloja koko yhteiskunnalle. Koulutuksen keskeytyminen ja nuoren siirtyminen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle aiheuttaa sen, että keskeytynyt koulutus osoittautuu hukkainvestoinniksi ja alkaneesta syrjäytymisestä aiheutuvat toimeentulo- ja muut kulut ovat investoinnin sijaan tuottamattomia yhteiskunnallisia kustannuksia.

Sosiaalikehitys Oy

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Koulutuksen keskeyttäminen

Syystä riippumatta koulutuksen keskeyttäminen on lähes aina ongelma. Mikäli koulutuksen keskeyttänyt nuori siirtyy toiseen koulutukseen tai työhön, kyseessä on ns. positiivinen keskeytys, jolloin yhteiskunnalliset kustannukset ja henkilökohtaiset riskit jäävät vähäisiksi. Kustannukset minimoituvat etenkin silloin, kun jo suoritettavat opinnot voidaan hyväksilukea ja liittää osaksi uutta, tutkintoon johtavaa koulutusta.

Mikäli koulutuksen keskeytyminen johtuu siirtymisestä työelämään, tilanne on kaksijakoinen. Työelämään siirtynyt nuori tuottaa yhteiskunnalle tuloja, joten siinä mielessä keskeytys on positiivinen. Kuitenkin riskinä on se, että ao. nuorelta puuttuu se tutkintovaihe jota hän on ollut suorittamassa ja siten myöhemmin mahdollisesti tapahtuva työttömäksi joutuminen ja koulutuksen uudelleen aloittaminen on vaikeampaa.

Koulutuksen negatiivisen keskeytyksen jälkeen nuori ei jatka opiskeluaan muualla ja saa pääasiallisen toimeentulonsa yhteiskunnallisista tulonsiirroista. Tässä tilanteessa aloitetusta, mutta kesken jääneestä koulutuksesta tulee hukkainvestointi. Lisäksi on riskinä, että nuori passivoituu ja alkaa syrjäytymiseen johtava negatiivinen kierre. Koska koulutus ehkäisee parhaiten syrjäytymiseltä, koulutuksen keskeyttäminen ja jättäytyminen pelkän perusasteen varaan on suuri henkilökohtainen riski. Ammatillisen koulutuksen puute rajaa nuoren työmarkkinakelpoisuuden voimakkaimmin supistuvaan osaan työmarkkinoista. Lisäksi iän karttuessa kynnyks koulutuksen aloittamiseen nousee ja riski koulutukselliseen ja sen myötä ammatilliseen syrjäytymiseen kasvaa.

Passiivitalanne

Tässä selvityksessä passiivitalanteella tarkoitetaan tilannetta jossa nuoren toimeentulo muodostuu yhteiskunnan tarjoamista erilaisista tukimuodoista. Näitä ovat mm. työmarkkinatuet, toimeentulotuet sekä asumistuet. Lisäksi passiivinuori ei ole armeijassa, työharjoittelussa tai muussa vastaavassa toiminnassa, vanhempain- tai sairauslomalla, vapaaehtoistyössä tai kouluttautumassa työelämää varten.

Kuntoutus

Keskeyttämisen syistä ja passiivitalanteen kestosta riippuen voidaan tarvita erilaista kuntoutusta ennen kuin nuori pystyy jatkamaan opiskeluaan tai siirtymään työelämään. Tätä kuntoutustyötä tehdään mm. nuorten työpajoissa joissa on asiakkaina vuosittain merkittävä määrä nuoria eri valmennusmuodoilla¹.

Työpajoilla tapahtuvaan valmennukseen liittyy aktiviteetteja, joiden tarkoitus on tukea yksilön voimaantumista ja siirtymistä aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi. Näitä ovat

¹ Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, www.tpy.fi/tyopajapalvelut.

mm. tukemista opintojen suorittamiseen, erilaisten sosiaalisten ongelmien selvittämistä (yhdessä alan ammattilaisten kanssa), itseä kiinnostavan alan hakemista, mahdollisten oppimisvaikeuksien kartoittamista jne. Vaikka työpajajaksot ovat suhteellisen lyhyitä, yleensä noin kuusi kuukautta, kyetään tänä aikana tukemaan nuoren kuntoutumista ja integroitumista yhteiskuntaan.

Koulutus

Keskeyttämisen jälkeen opiskelemaan palaaminen sujuu tutkimusten mukaan vaihtelevasti. Parhaassa tapauksessa nuori pääsee jatkamaan siitä mihin hän opiskelunsa jätti, ja pahimmassa tapauksessa oppilaitos edellyttää aloittamaan opinnot alusta. Jälkimmäinen vaihtoehto on yhteiskunnan kanalta raskas, sillä silloin oppilaitos muuntaa jo aiemman oppimiseen käytetyn investoinnin kustannukseksi. Lisäksi opintonsa keskeyttäneen nuoren välitön tukeminen on tärkeää, koska iän karttuessa opintojen aloittaminen tulee yhä epätodennäköisemmäksi².

Integroituminen yhteiskuntaan

Yhteiskunnan tavoitteena on, että kuntoutuksen ja koulutuksen jälkeen nuori siirtyy työelämään, vastaa omasta toimeentulostaan ja maksaa veroina takaisin yhteiskunnan häneen investoimat resurssit.

Kokonaisvolyymit

Työvoiman ulkopuolella olevien nuorten määrästä on esitetty erilaisia selvityksiä. Pekka Myrskylän tutkimuksen³ mukaan v. 2008 työttöminä työnhakijoina oli 52 000 15 – 29 vuotiasta nuorta. Näistä noin 40 000 oli pelkän perusasteen varassa. Nämä nuoret ovat kuitenkin jossakin kirjoilla. Erik Häggman:n raportin⁴ mukaan näiden lisäksi on myös työttömiä nuoria jotka eivät ole työnhakijoina, vaan ovat ”kadoksissa”. Häggmanin mukaan näiden nuorten määrä on puolet tai jopa puolitoistakertainen työnhakijoina olevien määrään verrattuna. Riippumatta siitä mikä oikea kerroin on, kateissa olevia nuoria on olemassa. Siitä kertovat esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman etsivän nuorisotyön löytämät nuoret. Joka tapauksessa nuoria on yhteiskunnan aktiivitoiminnan ulkopuolella paljon ja tämän syrjäytymiskehityksen hinta on korkea.

² Pekka Myrskylä; Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 12/2011, Pekka Myrskylä; Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret, EVA 2012.

³ Pekka Myrskylä; Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 12/2011, Pekka Myrskylä; Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret, EVA 2012.

⁴ Erik Häggman; Raportti työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä, Varsinais-Suomen ELY-keskus 2011

Koulutuksen keskeyttäminen

Koulutuksen keskeyttäminen perusasteella tai toisella asteella tai jatko-opiskelujen keskeyttäminen on merkittävä syy syrjäytymiskehitykseen. Siitä kuinka paljon eri koulutusasteilla keskeyttämisiä tapahtuu saa parhaan kuvan tilastokeskuksen vuosiraporteista.

Tarkastelujaksot

Tässä yhteydessä on tarkoitus tarkastella lukuvuosina 2004-2005, 2006-2007 ja 2008-2009 koulutuksensa keskeyttäneitä⁵.

Peruskoulupudokkaat voidaan jakaa peruskoulun kokonaan laiminlyöneisiin ja niihin, jotka ovat eronneet ilman peruskoulun päättötodistusta. Nämä ryhmät ovat syrjäytymiskehityksen kannalta oma ongelmansa. Kun nuori ohittaa oppivelvollisuusiän ilman peruskoulun päättötodistusta, hän jää käytännössä tyhjän päälle. Hän ei saa taloudellista tukea peruskoulun loppuun suorittamista varten ja peruskoulun päästötodistuksen puuttuminen rajaa käytännössä jatko-opinto mahdollisuudet.

Peruskoulun keskeyttäneet

Lukuvuosi	Kokonaan laiminlyöneet	Ilman päättötodistusta eronneet
2004/2005	70	218
2006/2007	55	152
2008/2009	39	150

Peruskoulun keskeyttäneiden määrät ovat pysyneet suhteellisen tasaisina koko 2000 – luvun ajan. Kokonaan laiminlyöneiden määrä on vaihdellut 47 (lukuvuosi 2007/2008) ja 90 nuoren (lukuvuosi 1999/2000) välillä. Samoin ilman päättötodistusta eronneiden nuorten määrä on vaihdellut 115 (vuosi 2007/2008) ja 218 (vuosi 2004/2005) välillä. Nämä ryhmät eivät kuitenkaan ole se suuri potentiaalisten syrjäytyneiden määrä josta yllämainitut kokonaisvolyymit muodostuvat. Tarkasteltaessa kokonaisvolyymejä esille nousevat peruskoulun päättäneet, mutta toisen asteen opinnot syystä tai toisesta keskeyttäneet nuoret.

Lukion keskeyttäneet

Lukuvuosi	Keskeyttänyt %	Opiskelijoita	Keskeyttäneitä
2004/2005	3,9	118 111	4 606
2006/2007	4,2	117 260	4 924
2008/2009	3,9	112 088	4 371

⁵ Tilastokeskus, koulutusten keskeyttäminen

Ammattiopinnot keskeyttäneet

Lukuvuosi	Keskeyttänyt %	Opiskelijoita	Keskeyttäneitä
2004/2005	10,5	124 188	13 039
2006/2007	10,2	126 085	12 860
2008/2009	8,5	131 175	11 149

Ammattikorkeakoulun keskeyttäneet

Lukuvuosi	Keskeyttänyt %	Opiskelijoita	Keskeyttäneitä
2004/2005	8,7	132 783	11 552
2006/2007	9,0	133 284	11 995
2008/2009	8,6	138 852	11 941

Näissä luvuissa ei ole eroteltu positiivisia ja negatiivisia keskeytyksiä, vaan molemmat ovat mukana. Luvut antavat kuitenkin viitteen siitä, mistä Myrskylän ja Häggmanin tutkimuksissa olevat syrjäytyneiden ja ulkopuolisten nuorten määrät muodostuvat.

Myrskylän tutkimuksen mukaan niistä ulkopuolisista ja työttömistä, joilla ei 25-vuotiaana ole perusasteen jälkeistä tutkintoa tai kesken olevia opintoja, näyttää 90 prosenttia jäävän vaille jatkokoulutusta. Jos opiskelua ei aloiteta nuorena, niiden aloittaminen myöhemmin tulee yhä epätodennäköisemmäksi.⁶ Samalla kasvaa todennäköisyys sille, että heidän toimeentulonsa muodostuu lyhyistä työsuhteista, erilaisista työttömyyskorvauksista ja sosiaalisista tulonsiirroista.

Seuraava kustannustarkastelu on toteutettu varovaisuusperiaatetta noudattaen, eli on pitäydytty vain niissä kustannuksissa jotka voidaan tarvittaessa todentaa. Tämä tarkoittaa sitä, että esim. kaikki terveyteen liittyvät sekä mahdollisen epäsosiaalisen toiminnan aiheuttamat kustannukset on jätetty huomiotta. Sen vuoksi esitetyt luvut ovat todennäköisimmin ali- kuin ylimitoitettuja yhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltuna.

Toimeentulo ja kustannusten esittäminen

Kuten aiemmin todettiin, ellei koulutuksen keskeytys johdu siirtymisestä työelämään, työttömäksi jääneen keskeyttäjän toimeentulo muodostuu yhteiskunnan tarjoamista tulonsiirroista. Tällaisia ovat; työmarkkinatuki, asumistuki ja toimeentulotuki. Joissakin tapauksissa tulomuotona voi olla esim. kuntoutustuki, mutta selkeyden vuoksi ne on tässä yhteydessä jätetty huomiotta.

⁶ Pekka Myrskylä; Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelujen ulkopuolella,

Toimeentulotuki on harkinnan-varainen, viimesijainen tuki. Siitä on kuitenkin muodostunut joissakin tapauksissa nuoren pääasiallinen toimeentulo ja useissa tapauksissa se täydentää muita sosiaalisia tukimuotoja.

Yhteiskunnalliset kustannukset voidaan kuvata kolmella käsitteellä:

Bruttokustannus, jolloin ei huomioida yhteiskunnalle palautuvia eriä.

Nettokustannus 1, jossa on huomioitu työmarkkinatuesta perittävä veron osuus.

Nettokustannus 2, jossa on huomioitu kulutuksesta aiheutuva verojen muodostama palautuva osuus.

Kaikilla näillä käsitteillä on omat perustelunsa.

Bruttokustannus on se yhteiskunnan rahamäärä, jonka se joutuu varaamaan sosiaalisten tulonsiirtojen toteuttamiseen ja jota ei muodostu, mikäli ao. henkilö on työelämässä ja hankkii toimeentulonsa palkkatulona.

Nettokustannus 1:ssä on huomioitu se veron osuus, mikä pidätetään työmarkkinatuesta ja joka palautuu välittömästi yhteiskunnalle.

Nettokustannus 2:ssa taas oletetaan, että kaikki tuleva raha menee kulutukseen ja yhteiskunta verottaa sitä vähintään arvonlisäveron verran. Lisäksi tässä vaihtoehdossa tulisi laskea kulutettaviin tuotteisiin liittyvät valmisteverot (polttoaineet, alkoholi ja tupakka joiden hinnasta yli puolet on veroa). Laskelmaa tehtäessä ei ”kulutusprofiilia” ollut käytettävissä, jonka vuoksi tehtiin oletus, että kulutus kohdistuu pääosin elintarvikkeisiin ja oletus, että valmisteverojen ja arvonlisäverojen yhteismäärä on 22 % siitä huolimatta, että arvonlisäveroa nostettiin 22 prosentista 23 prosenttiin kesken vuoden.

Kustannukset

Yhden henkilön vuosikustannuksia laskettaessa oletetaan, että hän on keskeyttänyt opinnot, on ilmoittautunut työttömäksi, asuu omissa asunnossaan ja saa satunnaisesti toimeentulotukea. Lisäksi oletetaan, että hän ei käytä esim. mielenterveys- tai muita terveydenhuollon palveluja. Toimeentulotuen käyttö on laskelmassa esitetty erillisenä, koska se voi olla joko muita sosiaalisia tulonsiirtoja täydentävää, tai muodostaa pääasiallisen toimeentulon. Mikäli se on pääasiallinen toimeentulon muoto, oletetaan sen olevan työmarkkinatuen suuruinen. Jos toimeentulotuki katsotaan täydentäväksi tulo muodoksi, oletetaan sitä käytettävän 30 % ajasta ja sen määränä käytetään valtakunnallista keskiarvoa.

Toimeentulotuen 30 % käyttöaika on arvio, vuosina 2000 - 2010 tehtyjen työpajatoimintaa ja sosiaalisia yrityksiä koskevien analyysien asiakaskunnista⁷ ja heidän toimeentulo asiakkuuksistaan. Toimeentuloasiakkaiden määrät ovat työpajojen asiakaskunnassa tasaisesti kasvaneet tuona ajanjaksona.

Laskennassa käytetään vuoden 2010 arvoja, tällöin.

- Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan määrä oli 25,63 €⁸.
- Yleinen asumistuki vaihtelee maan eri osissa, mutta keskimääräinen asumistuki oli 258,9 € / kk⁹ vuonna 2010.

⁷ T:mi Pro-Ces, Syta-analyysit

⁸ Kela; Työttömyysturvaan tulee muutoksia 1.1.2010

⁹ Kelan asumistukitilasto

- Toimeentulotuen keskimääräinen määrä v. 2009 oli 280 €/kk henkilö¹⁰.

Yhden henkilön kustannukset, kun mukana on vain työmarkkinatuki ja asumistuki

Kustannukset/henkilö	€/kk	n. €/v.
Bruttokustannus	809,95	9 700
Nettokustannus 1	699,74	8 400
Nettokustannus 2	602,74	7 200

Mikäli toimeentulotukea on saatu 30 % ajasta, kustannukset ovat:

Kustannukset/henkilö	€/kk	n. €/v.
Bruttokustannus	893,95	10700
Nettokustannus 1	783,74	9400
Nettokustannus 2	668,27	8000

Yhden henkilön kustannukset koko puuttuvan työhistorian ajalta (3 % vuotuinen inflaatio)

Yllä olevissa kustannuksissa ei ole huomioitu mahdollisia syrjäytymisen aiheuttamia muita yhteiskunnallisia kustannuksia, kuten terveydenhuollon tai epäsosiaalisen käytäytymisen kustannukset. Kustannuksissa ei ole myöskään huomioitu sitä saamatta jäänyttä työpanosta joka työssä ollessa kasvattaisi kansantuotetta. Jos käytetään vuosittaisena inflaatioprosenttina kolmea, on perustoimeentulon bruttokustannus 40 vuoden ajalta yli 760 000 €. Lukuun eivät sisälly toimeentulotuet eivätkä syrjäytymisen muut kustannukset.

Yhteiskunnan kustannukset vuodessa kun osattomia on 40 000 henkilöä

Kuten Myrskylän ja Häggmanin selvitykset kertovat, vain perusasteen suorittaneita työttömiä on n. 40 000. Huomioitaessa vain työmarkkinatuki ja asumistuki yhteiskunnan kustannukset muodostuvat seuraaviksi.

Kustannukset/40 000 nuorta	n. €/kk	n. €/v.
Bruttokustannus	32 400 000	388 800 000
Nettokustannus 1	28 000 000	335 900 000
Nettokustannus 2	24 100 000	289 300 000

¹⁰ THL/SVT Tilastoraportti, Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet ja henkilöt sekä varsinaisen toimeentulotuen keskimääräinen suuruus maakunnittain, kunnittain ja lääneittäin 2010

Kuntoutuksen kustannukset

Todennäköisyys työelämän ja opiskelujen ulkopuolelle jääneen paluuksi opiskelemaan ja työelämään pienenee sen mukaan mitä pidemmäksi ulkopuolisuusjakso venyy¹¹. Tätä paluuta pyritään helpottamaan erilaisin tukitoimin. Yhtenä paluuta tukevana toimintana on nuorten työpajatoiminta. Näitä nuorten työpajatoimintaa tarjoavia toimijoita oli vuonna 2011 yli 200¹². Vaikka työpajojen toimintatavat ja käytettävissä olevat resurssit poikkeavat toisistaan, kaikille yhteisenä tavoitteena on parantaa nuorten valmiuksia ottaa vastuuta omasta elämästään ja auttaa heitä integroitumaan yhteiskuntaan. Keskeisinä keinoina ovat ammatillinen ja sosiaalinen tuki, mahdollisuudet opintasuoritusten tekemiseen (peruskoulu, toinen aste), tuki koulussa tai työpaikassa pysymiseen (ns. seinättömät pajat) ym. Työpajat ovat myös merkittävä nuorten mielenterveyskuntoutujien kuntoutumispaikka ja näiden nuorten osuus työpajojen asiakaskunnassa on kasvanut viimeisten vuosien aikana voimakkaasti. Vaikka työpajajakson aikana tapahtuu oppimista ja useat työpajat tekevät yhteistyötä oppilaitosten kanssa, lasketaan tässä yhteydessä työpajajakso kustannukseksi enemmän kuin investoinniksi. Tämä siksi, että merkittävä osuus työpajatoiminnasta on jo tapahtuneen korjaavaa ja tukevaa työtä jotta nuori kykenisi integroitumaan yhteiskuntaan.

Yksiselitteistä kuukausikustannusta pajapaikalle on vaikea laskea. Tämä johtuu siitä, että nuoret ovat pajoilla erilaisilla perusteilla. Osa heistä on tuetussa palkkatyössä saamassa työkokemusta ja osa erilaisilla työharjoittelu-, työkokeilu- ja työvalmennusjaksoilla. Palkkatyössä olevien nuorten yhteiskunnalliset kustannukset sisältyvät pajapaikan hintaan, kun taas harjoittelu ja kuntoutusjaksoilla olevien kustannuksiin pitää lisätä nuoren toimeentuloon liittyvät edellä kuvatut kustannukset. Lisäksi pajat hankkivat osan tuloistaan tekemillään töillä ja palveluilla joiden maksajana on muu kuin julkinen sektori. Pajojen oma varainhankinta pienentää suoraan julkista rahoitustarvetta. Tämä rahoitusosuus vaihtelee eri pajojen välillä, joka osaltaan vaikeuttaa yleispätevän yhteiskunnan maksettavaksi tulevan *bruttohinnan* laskemista. Näitä työpajojen bruttohintojakin on kaksi, pajan kokonaistulovirrasta laskettu (yhteiskunnan tuki + oma myynti) sekä pelkästään yhteiskunnan tuen mukaan laskettu bruttohinta. Tilanne muuttuu edelleen, jos huomioidaan yhteiskunnalle maksuina, veroina ja muutoin palautuvat erät. Tällöin yhteiskunnan panostus pienenee lisää ja joissakin tapauksissa on todettu, että yhteiskunta on saanut pajatoiminnasta palautuvia eriä enemmän kuin mitä sen panostukset toimintaan ovat olleet¹³.

Yksinkertaisuuden vuoksi tässä on esitetty kokonaistulorahavirran perusteella laskettu kustannus. Hinta on päivitetty vuoden 2010 hintatasoksi lisäämällä laskentavuoden jälkeen kustannustason nousua vastaava 3%:n osuus. Kustannus koskee pajaorganisaatiota, jossa käytännöllisesti katsoen kaikki ovat kuntoutus- tai valmennussuhteessa eivätkä sen vuoksi saa palkkaa. Pajapalveluun kuului mm. yksilövalmennusta, työvalmennusta, perus- ja ammattiopintojen suorittamista, päihdeneuvontaa ym. Bruttokustannusten laskemiseksi edellä kuvattuihin kustannuksiin on vielä lisättävä nuorten saamat sosiaaliset tulonsiirrot.

¹¹ Pekka Myrskylä; Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelujen ulkopuolella.

¹² Valtakunnallinen työpajayhdistys ry

¹³ T:mi Pro-Ces, Syta-analysit

Sosiaalikehitys Oy

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Bruttokustannus oli vuonna 2010 1 237 € / kk / valmentautuja. Tämä kustannus on laskettu toiminnan kokonaisvolyymien perusteella, jolloin siinä ei ole huomioitu yksityissektorille myytyjen palvelujen yhteiskunnan kustannusta vähentävää vaikutusta. Tämän vuoksi saatua summaa ei voida pitää keskiarvona tai muuna yleisenä laskenta-perusteena, vaan esimerkkinä syrjäytymisen ja sen ehkäisyn kustannusten laskennasta.

Työpajatoiminnan ja yleensäkin kuntoutuksen tavoite on helpottaa nuorten integroitumista yhteiskuntaan. Tarvittavan kuntoutusjakson pituus riippuu nuoren ongelmista sekä koulutukseen tai työhön siirtymisen edellyttämän tuen määrästä. Aiempina vuosina työpajakakson pituus oli lähes säännön mukaisesti kuusi kuukautta. Tänä päivänä rakenteet ovat jonkin verran joustavampia ja jaksoja voidaan tarpeen mukaan ketjuttaa. Toisaalta, osa ei tarvitse kuuttakaan kuukautta oman tilanteensa selvittämiseen, jolloin pajajakso jää lyhyemmäksi. Kuuden kuukauden valmennusjakson perusteella lasketun esimerkkikuntoutuksen kustannukseksi saadaan n. 7400 €. Tähän lisätään perustoimeentulon kustannukset samalta ajanjaksolta eli n. 4860 €.

Koulutus

Koulutuksen aikaiset kustannukset voidaan jättää huomiotta, koska niiden suhteen yhteiskunnalla on odotusarvo, eli ne voidaan tulkita tuottavaksi investoinniksi. Koska koulutus on luonteeltaan investointi, on se myös luonteeltaan ”tasetta kohottava” arvo, kun taas muut tässä olevat kustannukset ovat (pääosin) ”tuloslaskelmakustannuksia”. Koulutukseen kohdistuvaa ”hukkainvestointia” muodostuu, jos aikaisemmin opiskeltuja tai muualla opittuja asioita ei hyväksytä osaksi uutta koulutusta, vaan oppilaitos edellyttää, että koulutus aloitetaan alusta.

Kansantaloudellinen menetys

Keskeytyksen ja siitä johtuvan syrjäytymisen aiheuttama kansantaloudellinen menetys ja sen tarkka osoittaminen on vaikeaa. Varovaisuusperiaatetta noudattaen voidaan kuitenkin olettaa, että passiivitilanteessa menetetään nuoren työllään tuottama kansantalouden lisäys.

Kun asiaa tarkastellaan vapailla markkinoilla toimivan yrityksen näkökulmasta, niin työntekijän tekemästä työstä tulee saada myyntituotto, joka kattaa palkkausmenot sivukuluihin, työhön liittyvät materiaali- ja kiinteät kulut sekä yrityksen investointikustannukset ja voitot.

Minimilaskennassa työn tulisi kattaa palkkauskustannukset. Tässä esimerkissä noudetaan varovaisuusperiaatetta ja käytetään esimerkkinä minimilaskentaa.

Palkkojen sivukuluihin lasketaan; eläkemaksu, sosiaaliturvamaksu, työttömyysvakuutusmaksu sekä tapaturmavakuutus- ja ryhmähenkivakuutusmaksut. Nämä yhdessä lisäsivät palkkausmenoja vuonna 2010 alasta riippuen n. 25 %¹⁴. Tähän lukuun tulee lisätä esim. lomakorvaukset ja lomarahat, jolloin päästään lukuun joka on n. 30 % palkasta. Tässä esimerkissä käytetään lukua 30.

¹⁴ Taloushallintoliitto, Yrityksen muistilista vuodelle 2010

Metalliteollisuuden keskimääräiset palkat olivat vuoden 2010 toisella neljänneksellä seuraavat.

- Metalliteollisuuden palkkaryhmä c (alin palkkaryhmä) miesten ja naisten keskiansio 12,34€/h (n. 2122 €/kk).
- Teollisuuden alan keskiansio (kaikki alat) oli 15,39 €/h (n. 2638 €/kk).¹⁵

Näillä arvoilla laskettuna, saamatta jäänyt kansantalouden kasvu on alimman palkkaryhmän mukaan laskettuna:

- kuukaudessa	n. 2 760 €
- vuodessa	n. 33 100 €
- 40 v. aikana	n. 1 300 000 €

Keskiansion mukaan laskettuna se olisi:

- kuukaudessa	n. 3 430 €
- vuodessa	n. 42 200 €
- 40 v. aikana	n. 1 600 000 €

Yllä oleva on varovainen laskelma siitä kansantalouden osuudesta, joka jää syntymättä passiivitulanteen vallitessa. Tässä ei oteta kantaa seurannaisvaikutusten suuruuteen, jotka voivat olla jopa suuremmat kuin suorat vaikutukset.

Kun yllä oleva yhteiskunnan antama toimeentulokustannus ja saamatta jäänyt kansantalouden osuus huomioidaan yhdessä, yhden syrjäytymisen työuran aikainen kustannus on noin 2 100 000 € - 2 400 000 €. Lisäksi on huomattava, että kyse on varovaisesti lasketusta kustannuksesta.

Tarkasteltaessa kansantalouden vuosittaista menetystä niiden 40 000 kohdalla tulos on 1 324 000 000 € – 1 646 000 000 €.

Takaisinmaksuaika

Edellä olevista käy ilmi kuinka yhteiskunnan kannattaa pyrkiä estämään syrjäytymistä ja sen vaikutuksia jo pelkkien taloudellisten syiden perusteella. Takaisinmaksuajan tutkiminen antaa pohjan sille, miksi yhteiskunnan tulisi toimia siten että syrjäytymisaika jäisi lyhyeksi.

Takaisinmaksuaikaa määriteltäessä vaikeutena ovat:

- Mikä osuus tai mitkä osuudet yhteiskunnalle palautuvista eristä katsotaan muodostavan takaisinmaksun? Lasketaanko mukaan kaikki tulo- ja kulutusverot jotka työntekijän palkasta palautuvat yhteiskunnalle, vai olisiko jokin muu osuus lähempänä oikeaa. Ääriesimerkkinä voisi todeta, että palautuviin lasketaan vain se prosenttiosuus mikä saadaan kun tarkastellaan koko julkisen sektorin ylijäämää. Tämän selvityksen kirjoitushetkellä julkinen sektori velkaantuu lisää (on alijäämäinen) joten sen mukaisesti laskettuna takaisin maksua ei tapahdu koskaan.
- Mikä on se summa josta palautuvat erät lasketaan? Käytetäänkö bruttopalkkaa, nettopalkkaa vai jotain muuta summaa. Kaikille valinnoille löytyy omat perustelunsa, joten ainoaa oikeaa tapaa ei ehkä ole.

¹⁵ Metalliliitto; Metalliteollisuuden palkkakehitys, Vuoden 2010 2. neljännes.

Tässä esimerkissä takaisinmaksuun ohjataan kasvaneesta kulutuksesta palautuvat kulutusverot (22 %). Laskentasummana käytetään passiivitalanteen nettotulojen (netto1) ja minimipalkasta lasketun nettopalkan välistä erotusta. Lisäksi tehdään oletta, että erotuksen osoittama raha käytetään kulutukseen

Takaisin maksettavana määränä käytetään myös netto1-summaa, joka on se summa, jonka yhteiskunta on passiivitalanteessa maksanut.

Bruttopalkka	2122 €/kk josta laskettu
Nettoansio	1577 €/kk
Passiivi tilanteen tulo (netto1)	<u>700 €/kk</u>
Erotus	877 €/kk

Tämä erotus käytetään kokonaisuudessaan kulutukseen.

Kulutusverojen osuus 22 % 877 €:sta on 193 €

Tämän perusteella laskettu takaisinmaksuaika on $700/193 = 3,6$ kuukautta.

Näillä arvoilla laskettuna jokaisen työttömän kuukauden kustannusten takaisinmaksuaika (kerroin) on n. 3,6 kk. Tässä yhteydessä on huomattava että edellä oleva laskelma on optimistinen, pessimistisemmässä vaihtoehdossa kerroin on ∞ .

Yhteenveto

Syrjäytymisen kustannuskaari voidaan ajatella muodostuvan seuraavasti.

- Alkupiste on silloin, kun opiskelu keskeytetään, ei aloiteta opintoja uudelleen eikä työllistyä.
- Passiivi tilanteen toimeentulokustannukset vaikuttavat ja kumuloituvat koko työttömyys (syrjäytymis) jakson ajan.
- Mikäli nuori osallistuu kuntoutukseen esim. nuorten työpajalla tai muussa aktiivitoiminnassa, muodostuvat tälle ajalle sekä kuntoutuksen että toimeentulon kustannukset.
- Koulutusjakson kustannuksia ei huomioida, koska ne ovat investointi tulevaisuuteen.
- Takaisinmaksu alkaa kun nuori työllistyy.

Sosiaalikehitys Oy

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Esimerkkikunnan tilanne

Seuraavassa on luettelo esimerkkikuntana olevan Kokemäen kaupungin Sataedun järjestämän toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttäneistä nuorista ja heidän tilanteestaan vuonna 2010. Tarkasteluun on otettu vuosina 2005, 2007 ja 2009 keskeyttäneet nuoret ja heidän tilanteensa vuonna 2010.

Vuosi	Keskeyttäneet	Tilanne		Toimeentulo		Sos.tulonsiirrot	
		Tuntematon	Työtön	Työm.tuki	Toim.tulotuki	As.tuki	Toim.tulotuki
2005	6	4	2	2		1	1
2007	20	16	4		4	3	
2009	13	12	1		1	1	

Luettelosta havaitaan, että keskeyttäneistä osa on muuttanut pois paikkakunnalta, joko työttömäksi, opiskelemaan tai töihin. Tuntemattomiin lukeutuvat myös ne ulkopuolelle jääneet jotka ovat osa etsivän nuorisotyön kohderyhmää. Niille joiden tilanne tunnetaan, toimeentulo muodostuu yhteiskunnan tarjoamista sosiaalisista tuista. Toimeentulotuki on eriytetty kahteen ryhmään sen mukaan, onko kyseessä pääasiallinen toimeentulo, vai täydentääkö toimeentulotuki muita sosiaalisia tulonsiirtoja.

Kustannukset vuonna 2010

Sosiaalisten tulonsiirtojen määrät olivat vuonna 2010 seuraavat:

- vuonna 2010 työmarkkinatuki oli 25,63 € / vrk.
- varsinaista toimeentulotukea maksettiin keskimäärin (kohdekunnassa) 229,00 €/kk
- keskimääräinen yleinen asumistuki (Kokemäki) oli 201,30 €/kk

Näillä perusteilla laskettuna edellä mainittujen koulunsa keskeyttäneiden toimeentulokustannukset olivat vuonna 2010 yhteensä n. 34 139 €. Tämä koskee vain ao. vuoden kustannuksia.

Kumuloituneet kustannukset

Syrjäytymisen kustannuksia kannattaa tarkastella kumuloituvina kustannuksina. Tässä tarkastelussa on tehty seuraavat oletukset:

- keskeytysvuonna kustannukset on huomioitu puolen vuoden ajalta.
- oletetaan että toimeentulo on muodostunut keskeytysvuodesta tarkasteluvuoteen saakka koko ajan samanlaisena.

Yksikköhintoina on käytetty kunkin vuoden työmarkkinatukea sekä kohdekunnassa kunakin vuonna (2005 – 2010) maksettuja toimeentulotuen ja asumistuen keskimääriä¹⁶.

2005	2006	2007	2008	2009	2010	Yhteensä
7 971 €	16 327 €	21 442 €	26 523 €	30 768 €	34 139 €	n. 137 000 €

Näiden kustannusten lisäksi yhteiskunnalta jää saamatta kunkin henkilön työpanos, joka aiemmin esitetyn mukaisesti tulisi olla arvoltaan vähintään 33 000 €/v.

Yhteenveto

Yllä olevien esimerkkien tarkoitus on helpottaa päätöksentekijöitä syrjäytymisen ehkäisyyn käytettävien resurssien määrittelyssä. Työmarkkinatuesta ja asumistuesta muodostuvan toimeentulon bruttokustannus on 10 000 euroa nuorta kohti vuodessa. Vastaavasti saamatta jääneen työpanoksen arvo on noin 33 000 euroa. Näiden kustannusten summa muodostaa syrjäytymisen ajan myötä kumuloituvan vuosikustannuksen. Yhden nuoren vuosittainen brutto toimeentulokustannus silloin kun se muodostuu työmarkkinatuesta ja asumistuesta on n. 10 000 €. Tähän tulee lisätä saamatta jäänyt työpanos, joka on vähintään tuo 33 000 €. Tämä on se määrä jota ei saa päästää kumuloitumaan.

Syitä syrjäytymiseen

Nuorten syrjäytymiskehitykseen on varmasti monia eri syitä, joita tämän selvityksen yhteydessä ei ole tutkittu. Muussa yhteydessä, työskennellessäni nuorten työpajojen kanssa, esille ovat usein nousseet seuraavat ongelmakokonaisuudet:

- erilaiset, usein lievät, oppimisvaikeudet joita ei ole peruskoulussa tunnistettu,
- lievät kognitiiviset rajoitteet,
- mielenterveysongelmat (masentuneisuus),
- puutteet sosiaalisissa- ja vuorovaikutustaidoissa.

Useinkaan syrjäytyminen ei näytä johtuvan yhdestä ongelmasta, vaan syrjäytyneet nuoret ovat moniongelmaisia ja moniongelmaisuus tekee kuntoutuksesta haasteellista. Olemassa olevat ongelmat eivät kuitenkaan ole sellaisia jotka täysin ja lopullisesti estävät yhteiskunnassa toimimisen. Edellä kuvatut syrjäytymisen kustannukset antavat kuitenkin perusteita sille, että yhteiskunnan kannattaa panostaa nuorten kuntoutukseen. Jokainen nuori tulisi saada osallistumaan yhteiskunnan toimintaan omilla kyvyillään ja edellytyksillään. Pitkässä juoksussa kalleinta on olla tekemättä mitään.

¹⁶ Kelan asumistukitilastot vuosilta 2005 – 2010
THL toimeentulotukitilastot vuosilta 2005 - 2010

